

गोंडवाना विद्यापीठ, गडचिरोली

(महाराष्ट्र शासन अधिसूचना क्रमांक २००७/(३२२/०७)विशि-४ महाराष्ट्र विद्यापीठ अधिनियम १९९४(१९९४ चा महा.३५) च्या कलम ३ च्या पोटकलम(२) अन्वये दिनांक २७ सप्टेंबर, २०११ रोजी स्थापित व महाराष्ट्र सार्वजनिक विद्यापीठ अधिनियम, २०१६ (सन २०१७ चा महाराष्ट्र विद्यापीठ अधिनियम क्रमांक ६) व्द्वारा संचालित राज्य विद्यापीठ)

(आस्थापना व प्रशासन विभाग)

एम. आय. डी. सी. रोड, कॉम्प्लेक्स, गडचिरोली जि. गडचिरोली ४४२६०५

email :- registrar@unigug.ac.in

दुरध्वनी क्र. ०७१३२-२२३१०४ email:- establishment.section@unigug.ac.in

जा.क्र. गो.वि./आस्था./ २४६८/२०२२

दि. १५/०७/२०२२

परिपत्रक

विषय :- राज्य माहिती आयोगाच्या सन २०१८ च्या १३ व्या वार्षिक अहवालातील शिफारशींचे अनुपालन करणेबाबत.

संदर्भ :- १. महाराष्ट्र शासन, सामान्य प्रशासन विभाग मंत्रालय मुंबई यांचे पत्र जाक्र संकिर्ण २०१९/प्र.क्र.८९/सहा, दि. १६/०२/२०२२.

२. महाराष्ट्र शासन, उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग, मंत्रालय मुंबई यांचे पत्र क्र. सकीर्ण-२०२२/प्र.क्र.२७/आस्था-२, दि. २८/०४/२०२२.

गोंडवाना विद्यापीठाशी संलग्नित सर्व महाविद्यालयांचे मा. प्राचार्य तसेच गोंडवाना विद्यापीठाच्या आस्थापनेवरील सर्व संबंधित प्रशासकीय व शैक्षणिक विभागांचे विभागप्रमुख यांना कळविण्यात येते की, माहिती अधिकार अधिनियम २००५ मधील कलम २५ (१) मधील तरतुदीनुसार राज्य माहिती आयोगाकडून प्राप्त झालेला राज्य माहिती आयोगाच्या सन २०१८ च्या तेराव्या वार्षिक अहवालातील शिफारशींनुसार कार्यवाही करून तत्संदर्भात केलेल्या कार्यवाहीचा अनुपालन अहवाल सादर करण्याबाबत संदर्भिय पत्र प्राप्त झाले आहे.

करीता विद्यापीठाशी संलग्नित सर्व महाविद्यालयांचे मा. प्राचार्य यांनी संदर्भिय पत्रातील राज्य माहिती आयोगाच्या सन २०१८ च्या तेराव्या वार्षिक अहवालातील शिफारशींचे अवालोकन करून आपल्याशी संबंधित शिफारशींनुसार त्वरित कार्यवाही घ्यावी व त्याचा अनुपालन अहवाल शासनास विनाविलंब सादर करावा.
संलग्न - वरीलप्रमाणे.

15-7-2022

(डॉ. अनिल चिताडे)

कुलसचिव (प्र.)

गोंडवाना विद्यापीठ, गडचिरोली

प्रतिलिपी :-

१. मा. कुलगुरु महोदयांचे स्विय सहाय्यक, गोंडवाना विद्यापीठ, गडचिरोली.
२. मा. प्र-कुलगुरु महोदयांचे कार्यालय, गोंडवाना विद्यापीठ, गडचिरोली.
३. मा. कक्ष अधिकारी, महाराष्ट्र शासन, उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग, मंत्रालय मुंबई.
४. मा. प्राचार्य, सर्व संलग्नित महाविद्यालये, गोंडवाना विद्यापीठ, गडचिरोली यांना माहिती तथा कार्यवाहीकरीता अग्रेषित.
५. सर्व प्रशासकीय / शैक्षणिक विभागांचे मा. विभागप्रमुख/ कार्यालय प्रमुख यांनी उपरोक्तनुसार संदर्भिय पत्रातील राज्य माहिती आयोगाच्या सन २०१८ च्या तेराव्या वार्षिक अहवालातील शिफारशींचे अवालोकन करून आपल्याशी संबंधित शिफारशींनुसार त्वरित कार्यवाही घेऊन त्याचा अनुपालन अहवाल आस्थापना विभागास विनाविलंब सादर करावा.
६. सिस्टीम अॅनालिस्ट, संगणक विभाग, गोंडवाना विद्यापीठ, गडचिरोली यांना सुचित करण्यात येते की, सदर सदर परिपत्रक विद्यापीठ संकेतस्थळावर प्रसिध्द करावे.
७. आस्थापना विभाग (नस्ती), गोंडवाना विद्यापीठ, गडचिरोली.

(डॉ. विजय सिलारे)

उपकुलसचिव

गोंडवाना विद्यापीठ, गडचिरोली

महाराष्ट्र शासन

अतितात्काळ/प्राथम्य

दूरध्वनी क्र.०२२-२२८५५७६६४३१

क्र:संकीर्ण-२०२२/प्र.क्र.२७/आस्था-२

विस्तार, उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग,
मंत्रालय, हुतात्मा राजगुरु चौक,
मादाम कामा रोड, मुंबई-४०००३२
दिनांक : २८.०४.२०२२

गोंडवना विद्यापीठ गडचिरोली
आचार्यपना विभाग
आवक क्र. १९७३ दि. २०/०६/२२
जावक क्र. .... दि. ....

प्रति,

- १) संचालक (उच्च शिक्षण/तंत्र शिक्षण/कला/ग्रंथालय),
संचालनालय, महाराष्ट्र राज्य,
पुणे/मुंबई.
- २) सर्व कुलसचिव, उच्च व तंत्र शिक्षण विभागाच्या प्रशासकीय नियंत्रणाखालील विद्यापीठे

विषय:- राज्य माहिती आयोगाच्या सन २०१८ च्या १३व्या वार्षिक अहवालातील
शिफारशींचे अनुपालन करणेबाबत.

महोदय,

उपरोक्त विषयाबाबत सोबत जोडलेल्या पत्र व सहपत्राच्या अनुषंगाने कळविण्यात येते की,
राज्य माहिती आयोगाच्या सन २०१८ च्या १३व्या वार्षिक अहवालातील शिफारशी आपल्या
अधिपत्याखालील कार्यालये व विद्यापीठांच्या निदर्शनास आणाव्यात व त्यानुसार यथोचित कार्यवाही
करून आपला अहवाल शासनास त्वरित सादर करावा, ही विनंती.

आपला,

(मो. गं. आरसेवाड)

कक्ष अधिकारी, महाराष्ट्र शासन

प्रत,

- १) प्रधान सचिव (उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग) यांचे स्वीय सहायक
- २) सर्व सह सचिव/उप सचिव, उच्च व तंत्र शिक्षण विभागा
- ३) सर्व अवर सचिव/कक्ष अधिकारी/विशेष कार्य अधिकारी, उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग
- ४) निवड नस्ती.

AR (ESU)

20/06

श्री-प्रशासक (स३)

20-6-2022

श्री फुलपुटे कविपुत्रे
20.06.2022

E-5106961

सूचना का
अधिकार
माहितीचा अधिकार.

महाराष्ट्र शासन
सामान्य प्रशासन विभाग
१९ वा मजला, नवीन प्रशासकीय इमारत,
मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरु चौक,
मंत्रालयासमोर, मुंबई-४०० ०३२. दूरध्वनी क्र. ०२२-२२०४९५४३

क्र. संकिर्ण २०१९/प्र.क्र.८९/सहा

दि.१६.०२.२०२२

प्रति,
✓ सर्व अपर मुख्य सचिव/प्रधान सचिव/सचिव,
सर्व मंत्रालयीन विभाग,
मंत्रालय, मुंबई - ४०० ०३२.

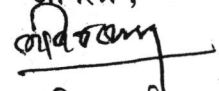
उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग
कार्यासन .....
दिनांक ...2.3.FEB.2022
जाब क्र.....

विषय - राज्य माहिती आयोगाच्या सन २०१८ च्या तेराव्या वार्षिक अहवालातील
शिफारशीचे अनुपालन करणेबाबत ✓

महोदय/महोदया,

माहिती अधिकार अधिनियम २००५ मधील कलम २५(१) मधील तरतूदीनुसार राज्य माहिती आयोगाकडून प्राप्त झालेला राज्य माहिती आयोगाचा सन २०१८ चा तेरावा वार्षिक अहवाल विधिमंडळास दि.२७.१२.२०२१ रोजी सादर करण्यात आला आहे. सदर अहवाल विधिमंडळाच्या संकेतस्थळावर उपलब्ध आहे.

२. राज्य माहिती आयोगाच्या अहवालातील शिफारशी आपल्या अधिपत्याखालील कार्यालयातील/ सर्व सार्वजनिक प्राधिकरणांच्या निदर्शनास आणाव्यात व त्यानुसार यथोचित कार्यवाही करून तत्संदर्भात विभागाचा एकत्रित अनुपालन अहवाल आयोगास सादर करण्याची विनंती आहे.

आपला,

(ज.जि.वळवी)
उपसचिव, महाराष्ट्र शासन

सहपत्र- राज्य माहिती आयोगाच्या अहवालातील शिफारशीची छायांकित प्रत
प्रत- कार्यासन सहा संग्रहार्थ.

श्री. जिंद
बादल दुयाने
१

प्रकरण क्र. ५

सार्वजनिक प्राधिकरणाकडून माहितीचा अधिकार अधिनियम, २००५ च्या
प्रभावी अंमलबजावणीसाठी शासनास केलेल्या शिफारशी

- ५ या पूर्वीच्या वार्षिक अहवालातील ठळक शिफारशी खालीलप्रमाणे :-
- ५.१ राज्य माहिती आयोगाच्या सन २००६ च्या अहवालातील शिफारशी—
द्वितीय अपिलाची सुनावणी घेत असताना, राज्य माहिती आयुक्तांच्या निदर्शनास आलेल्या वार्षिक आधारे राज्य माहिती आयोगाच्या, राज्य विधान मंडळास यापूर्वी सादर केलेल्या विविध वार्षिक अहवालांमध्ये (प्रकरण ५ मध्ये) शासनास शिफारशी केल्या आहेत.
- ५.२ राज्य माहिती आयोगाच्या सन २००७ च्या अहवालातील शिफारशी—
- (१) प्रथम अपिलीय अधिकारी यांनी कारणमिमांसा देऊन निर्णय देण्याबाबत सूचना निर्गमित करणे.
  - (२) छायांकित प्रती व प्रमाणित प्रती देण्यासंदर्भात स्पष्टीकरणात्मक परिपत्रक काढणे.
  - (३) प्रशिक्षण कार्यक्रमांचे आयोजन करणे.
  - (४) प्रत्येक सार्वजनिक प्राधिकरणाने त्यांच्याकडील जनमाहिती अधिकारी व प्रथम अपिलीय अधिकारी यांची माहिती असणारी पुस्तिका प्रसिद्ध करण्याबाबत सूचना देणे.
  - (५) अभिलेख्यांची सूची करण्याबाबत निदेश देणे.
  - (६) सार्वजनिक प्राधिकरणांकडील योजनांचा तपशील, प्रस्तावित खर्च, अर्थसंकल्पीय तरतूदी, प्रत्यक्ष खर्च याचा अहवाल कलम ४ अन्वये जनतेस सहजतेने उपलब्ध करून देण्याबाबत शासनस्तरावरून आदेश देणे.
  - (७) राज्य सरकारतर्फे निधीद्वारे ज्यांना प्रत्यक्ष व अप्रत्यक्षपणे मोठ्या प्रमाणावर वित्त पुरवठा केला जातो अशा अशासकीय संस्थांची यादी प्रसिद्ध करणे.
  - (८) कलम २७ प्रमाणे नियम प्रसिद्ध करणे.
  - (९) तक्रार निर्णयाबाबत नियम तयार करणे.
  - (१०) आयोगाच्या निर्णयाची तातडीने अंमलबजावणी करण्याबाबत सूचना देणे.
- ५.३ राज्य माहिती आयोगाच्या सन २००८ च्या अहवालातील शिफारशी -
- (१) अभिलेखे सूचीबद्ध करणे व संगणकीकरण करण्यायोग्य अभिलेख्यांचे संगणकीकरण करणे.
  - (२) नियमांची मानके कार्यालयाच्या दर्शनी भागात लावण्याबाबत.
  - (३) अधिनियमाच्या कलम २ (ज) प्रमाणे कोणती माहिती मागता येते व कोणती माहिती मागता येत नाही याचे विश्लेषण प्रसिद्ध करणे.
  - (४) माहिती मिळण्याकरता प्रसिद्ध केलेले अतिरिक्त नियम, मार्गदर्शक तत्त्वे प्रसिद्ध करणे.
  - (५) आयोगाच्या आदेशाचा अवमान झाल्यास शास्ती होऊ शकते याची स्पष्ट कल्पना देणारे परिपत्रक काढणे.
  - (६) योग्य वरिष्ठतेच्या अधिकाऱ्यांची जनमाहिती अधिकारी व प्रथम अपिलीय अधिकारी म्हणून नेमणूक करण्याबाबत शासन आदेश काढणे.
  - (७) प्रथम अपिलावरील निर्णय देताना प्रथम अपिलीय अधिकारी यांनी प्रथम अपिलावरील निर्णयात माहिती देण्यास झालेल्या विलंबाबाबत विश्लेषण करण्याचे शासन स्तरावरून आदेश देण्याबाबत.

५.४ राज्य माहिती आयोगाच्या सन २००९ च्या अहवालातील शिफारशी -

- (१) कलम ४ ची अंमलबजावणी गंभीरपणे करणे.
- (२) कलम १९ (१) अन्वये केलेल्या प्रथम अपिलावर कशाप्रकारे निर्णय घ्यावा याबाबत शासनस्तरावर परिपत्रक काढणे.
- (३) वन हक्क व जलस्व राज्य समितीकडील योजनांशी संबंधित माहिती देण्यासाठी ग्रामसेवकांची जनमाहिती अधिकारी म्हणून नेमणूक करणे.
- (४) महाराष्ट्र सार्वजनिक अभिलेख अधिनियम, २००५ च्या तरतुदीचे पालन करण्याबाबत.
- (५) प्रथम अपिलीय अधिकारी म्हणून किमान नायब तहसीलदार दर्जाचे अधिकारी नेमण्याबाबत.
- (६) दारिद्र्य रेषेखालील अर्जदारांना जास्तीत जास्त ५० पृष्ठांपर्यंतची माहिती विनामूल्य देण्याबाबत.
- (७) अनुदानित शाळांतील मुख्याध्यापकांना माहिती अधिकारांतर्गत माहिती देण्याचे निदेश देण्याबाबत.

५.५ राज्य माहिती आयोगाच्या सन २०१० च्या अहवालातील शिफारशी -

- (१) माहितीचा अधिकार अधिनियम, २००५ च्या कलम १९(३) अन्वये दाखल झालेली द्वितीय अपीले निकाली काढण्यासाठी कार्यपद्धती विहित करणे.
- (२) माहितीचा अधिकार अधिनियम, २००५ च्या कलम ४(१)(ख) प्रमाणे आणि महाराष्ट्र राज्य शासनाचे परिपत्रक क्रमांक केंमाअ. २००८/८७०/प्र.क्र. ३००/सहा, दिनांक १३/५/२००९ प्रमाणे सार्वजनिक प्राधिकरणांनी करावयाच्या पत्र व्यवहारावर जनमाहिती अधिकाऱ्याचा तसेच प्रथम अपिलीय अधिकाऱ्याचा पूर्णपत्ता (नावासहित), पदनाम, दूरध्वनी क्रमांक, ईमेल आयडी. इत्यादी बाबी नमूद करण्याबाबत पुन्हा निदर्शनास आणणे.
- (३) माहितीचा अधिकार अधिनियम, २००५ च्या कलम ७(१) नुसार ३० दिवसांच्या आत अर्जदारास माहिती उपलब्ध करून दिली नाही तर कलम ७(६) नुसार अर्जदाराने मागितलेली माहिती मोफत पुरविण्यासंदर्भात कागदपत्रांच्या छाया प्रतींसाठी येणारा खर्च संबंधित जनमाहिती अधिकाऱ्यांकडून वसूल करण्याबाबत शासनस्तरावर निर्णय घेणे.
- (४) माहितीचा अधिकार अधिनियम, २००५ च्या कलम १९(१) किंवा १९(२) अन्वये प्रथम अपिलीय अधिकाऱ्याने अपील मिळाल्याच्या दिनांकापासून ३० दिवसांच्या आत निकाली न काढल्यास कलम १९(६) प्रमाणे विलंबाने प्रकरण निकाली काढताना झालेल्या उशिराबाबतची कारणे नमूद करणे, अन्यथा प्रशासकीय कारवाई करणे.
- (५) अर्जदाराने माहिती प्राप्त करण्यासाठी भरलेली रक्कम त्याच कामासाठी कशी वापरता येईल व ती वापरण्यासाठी कोणती कार्यपद्धती कार्यान्वित करता येईल, याचा शासनस्तरावर विचार करणे.
- (६) माहितीच्या अधिकारात अर्जदाराने साक्षांकित अनेक प्रतींची मागणी केल्यास माहिती शुल्काचे दर नव्याने निश्चित करावेत जेणेकरून साक्षांकित प्रतींच्या मोबदल्यात शासनास महसूल उपलब्ध होऊ शकेल.
- (७) केंद्रीय माहिती अधिकार अधिनियम, २००५ च्या अंमलबजावणीबाबत शासनाचे निर्णय तसेच परिपत्रके ग्रामपातळीपर्यंत पोहोचतील याची खात्री करणे.

५.६ राज्य माहिती आयोगाच्या सन २०११ च्या अहवालातील शिफारशी -

- (१) कलम ४ ची अंमलबजावणी गंभीरपणे करणे.
- (२) महाराष्ट्र सार्वजनिक अभिलेख अधिनियम, २००५ नुसार अभिलेख सूचिवद्ध करणे व संगणकीकरण करणे.
- (३) आयोगाच्या आदेशांचे अनुपालन विहित मुदतीत करणे.

- (४) दारिद्र्यरेषेखालील अर्जदारांना किती पृष्ठांपर्यंतची माहिती विनामूल्य पुरवावी याबाबत शासनाने योग्य तो निर्णय घेण्याची आवश्यकता.
- (५) योग्य वरिष्ठतेच्या अधिकाऱ्यांची जनमाहिती अधिकारी व प्रथम अपिलीय अधिकारी म्हणून नेमणूक करण्याबाबत शासन आदेश काढणे.
- (६) प्रथम अपिलावर विहित मुदतीत निर्णय घेणे.

५.७ राज्य माहिती आयोगाच्या सन २०१२ च्या अहवालातील शिफारशी :---

- (१) शासकीय कामकाजामध्ये सुधारणा व कामकाजाची माहिती होण्यासाठी सर्व कर्मचाऱ्यांच्या सेवा प्रवेशोत्तर परीक्षा (Departmental Qualification Examination) घेण्यात येतात. या परीक्षांच्या अभ्यासक्रमामध्ये :
  - माहितीचा अधिकार अधिनियम, २००५
  - महाराष्ट्र सार्वजनिक अभिलेख, २००५
  - महाराष्ट्र शासकीय कामात विलंब करणेस प्रतिबंध करण्याचा अधिनियम, २००५ चे प्रकरण ३ या विषयांचा समावेश करावा. [कलम २७ (२)(च) नुसार समुचित शासनाला अधिकार]
- (२) नागरिकाने माहितीचा अर्ज केल्यास व त्याला माहिती ई-मेलवर हवी असल्यास माहितीच्या प्रती स्कॅन करून माहिती ई-मेलवर देण्याची तरतूद नियमात करण्यात यावी.
  - त्यामुळे वेळ व पैसा वाचेल
  - कार्यालये ई-गव्हर्नन्सचा वापर करण्यास सुरुवात करतील
  - सद्या बहुतेक कार्यालयात माहिती अधिकार कायदांतर्गत माहिती पाठविण्यासाठी पोस्टेजला निधी उपलब्ध नसतो.
  - नागरिकाने भरलेले शुल्क लेखाशीर्षावर जमा होते ते काढता येत नाही.
  - त्यामुळे माहिती प्रकट करण्याच्या प्रक्रियेत अनेक अडथळी जनमाहिती अधिकाऱ्यांपुढे असतात.
  - केवळ सहजपणे स्कॅन करणे शक्य असलेले, तसेच संगणकावर उपलब्ध असणारी माहिती अशी ई-मेलवर मोफत देण्याची सुरुवात केल्यास माहिती प्रकट करण्याच्या प्रक्रियेलाही वेग येईल व कार्यालयावरचा ताणही कमी होईल.
- (३) सर्व सार्वजनिक प्राधिकरणांतील प्रथम अपिलीय प्राधिकाऱ्यांवर प्रथम अपिलाची सुनावणी योग्य पद्धतीने घेण्याचे बंधन घालून त्यांना सुनावणीची पद्धत, सुनावणीसाठी द्यावयाची सुस्पष्ट नोटीस, सुस्पष्ट आदेश व आदेशाची प्रत नागरिकांस तात्काळ देण्याची पद्धत इ. बाबतीत नियम करून प्रशिक्षणाची सक्ती करणे.
- (४) सर्व प्राधिकरण प्रमुखांना म्हणजेच खाते प्रमुखांना खालील बाबींसाठी जबाबदार ठरवणे व या बाबी त्यांचे वार्षिक गोपनीय अहवाल तसेच Annual Performance Report शी निगडित करणे.
- (५) माहितीच्या अधिकार अधिनियमातील कलम ४ची अंमलबजावणी.
- (६) महाराष्ट्र शासकीय कामात विलंब करण्यास प्रतिबंध करण्याचा अधिनियम, २००५ चे प्रकरण ३ची (नागरिकांची सनद) अंमलबजावणी.
- (७) सर्व अधिकारी/कर्मचाऱ्यांचे वरील दोन अधिनियम व अभिलेख व्यवस्थापनाचे प्रशिक्षण.

- (८) प्रत्येक कार्यालयात अभिलेख कक्ष उभारणे व अभिलेखापाल नेमला नसेल तिथे अभिलेखापाल पदनिर्देशित करण्यास सक्ती करणे.
- (९) वरील तीनही अधिनियमांची अंमलबजावणीच्या प्रत्येक टप्प्यावर विभाग प्रमुख, खाते प्रमुख, प्रादेशिक विभाग प्रमुख व कार्यालय प्रमुख यांचा क्रीयाशील सहभाग असणे आवश्यक आहे.
- (१०) अभिलेख व्यवस्थापनाविषयी सर्व कार्यालये व कर्मचाऱ्यांमध्ये अनास्था दिसून येते. त्यामुळे माहिती देताना व तिचा शोध घेताना अडचणी निर्माण होऊन कर्मचाऱ्यांचा वेळ व श्रम माहिती शोधण्यात जातो. हे टाळण्यासाठी प्रत्येक कार्यालयाच्या अभिलेखाची तपासणी (Audit) अभिलेख संचालनालय, मुंबई यांच्या मार्फत करण्यास सक्ती करण्यात यावी.
- (११) माहितीच्या अर्ज व अपिलांबाबत कार्यालयात स्वतंत्र टपाल व्यवस्था करण्याचे सुचविणे
- (१२) कलम-४च्या अंमलबजावणीसाठी सर्व कार्यालय प्रमुखांना कलम-४ चे प्रशिक्षण अनिवार्य करावे. सदरचे प्रशिक्षण त्यांनी पूर्ण केल्याचा अहवाल राज्य माहिती आयोगास सादर करण्यास सक्ती करावी.
- (१३) कार्यालयास अथवा विभागास माहिती अधिकार अर्जांचे, अपिलांचे व तक्रारींचे प्रमाण जास्त असेल तिथल्या कार्यालयाचे कलम-४ चे त्यांच्या प्रचार व प्रसाराबाबतची तपासणी (Audit) यंत्रणेमार्फत करून त्याचा अहवाल राज्य माहिती आयोगास पाठविण्याची व्यवस्था करण्यात यावी. [कलम-१९ (८)(क)(६) नुसार] माहितीच्या अर्ज व अपिलांबाबत कार्यालयात स्वतंत्र टपाल व्यवस्था करण्याचे सुचविले.
- (१४) बऱ्याचशा सार्वजनिक प्राधिकरणांनी अतिशय कनिष्ठ स्तरावरच्या अधिकाऱ्यांना व कर्मचाऱ्यांना जन माहिती अधिकारी तसेच प्रथम अपिलीय अधिकारी नेमलेले असल्याने ज्यांच्याकडे माहिती उपलब्ध आहे त्यांच्याकडून अपेक्षित प्रतिसाद वरिष्ठांकडून त्यांना मिळत नाही. यास्तव, जेष्ठता असलेल्या अधिकाऱ्यांना जन माहिती अधिकारी व प्रथम अपिलीय अधिकारी म्हणून नेमणे योग्य राहिल.
- (१५) जन माहिती अधिकाऱ्यांचे पद निर्देशन करताना, कार्यालयातील सर्वसाधारणपणे कामाचा पुरेसा अनुभव व दर्जा असणाऱ्या अधिकाऱ्यालाच जन माहिती अधिकारी करणे आवश्यक आहे. असे निर्दर्शनास येते की, वरिष्ठ अधिकारी ही जबाबदारी कनिष्ठातले कनिष्ठ अधिकारी/कर्मचारी यांच्यावर ढकलून स्वतः नामानिराळे राहाण्याची प्रवृत्ती वाढत आहे.

५.८ राज्य माहिती आयोगाच्या सन २०१३ च्या अहवालातील शिफारशी :

- (१) माहितीचा अधिकार अधिनियम, २००५ च्या कलम-७(५) अन्वये दारिद्र्य रेषेखालील व्यक्तींकडून कोणतीही फी आकारण्यात येत नाही. मात्र, आता या प्रकरणांमध्ये बऱ्याचशा सार्वजनिक प्राधिकरणांना अनेक अडचणी येत आहेत. यास्तव, यापूर्वी जे अर्जदार दारिद्र्यरेषेखाली येत आहेत त्यांना ५० पृष्ठांपर्यंत मोफत माहिती देण्यात यावी व त्यानंतर त्यांचेकडून विहित शुल्क आकारण्यात यावे, अशी शिफारस करण्यात आली होती. या शिफारशीचा पुनरुच्चार करण्यात येत असून शासनाने याबाबत कलम-२७ नुसार आदेश निर्गमित करावेत, अशा सूचना करण्यात येत आहेत.
- (२) ज्या प्रकरणा मध्ये संबंधित सार्वजनिक प्राधिकरणांनी आयोगाचे आदेशानुसार शास्तीची वसुली केलेली नाही किंवा शिस्तभंगाची कारवाई सुरू केलेली नाही अशा सार्वजनिक प्राधिकरणां विरुद्ध योग्य ती कारवाई शासनाने करावी, अशी शिफारस करण्यात येत आहे.

- (३) नागरिकांनी भरलेले शुल्क लेखाशिर्षाखाली जमा होते व ते काढता येत नसल्याने अनेक सार्वजनिक प्राधिकरणांना मात्र समस्यांना तोंड द्यावे लागते. यावर उपाय म्हणून जिल्हा अधिकारी यांचे स्तरावर ए.पी.एल.ए. अकाउंट उघडून संपूर्ण जिल्ह्यातील जन माहिती अधिकारी यांचे कार्यालयातील अर्जदारांकडून जमा होणारी रक्कम या पी.एल.ए. अकाउंट मध्ये जमा करावी व यातून जिल्हा अधिकारी यांनी काही विशिष्ट प्रकरणांमध्ये संबंधित सार्वजनिक प्राधिकरणांना निधी वाटप करण्याचे अधिकार देण्यात यावेत.
- (४) ज्या प्रकरणांमध्ये संबंधित सार्वजनिक प्राधिकरणाने माहितीचा अधिकार अधिनियमातील कलम-४(१) (क) व (ख)चे पालन केलेले नाही त्यासंबंधित विभागांच्या सचिवांना जबाबदार धरण्यात यावे.
- (५) अलिकडेच महाराष्ट्र राज्यात मोठ्याप्रमाणावर माहिती अधिकार अधिनियमाचे काम करीत असलेल्या कार्यकर्त्यांवर हल्ले झाले असून काहींचे खून देखील करण्यात आलेले आहेत, ही बाब अतिशय गंभीर असून आयोगाने शासनाला (मुख्य सचिव, महाराष्ट्र शासन) (पोलीस महासंचालक, महाराष्ट्र राज्य) अशा प्रकरणात त्वरित कार्यवाही करण्याचे व प्रत्येक प्रकरणातील गुणवत्तेनुसार कार्यकर्त्यांना पोलिससंरक्षण देण्याबाबत गांभिर्याने कार्यवाही करणे आवश्यक आहे.
- (६) ज्या सार्वजनिक प्राधिकरणांकडे मोठ्या प्रमाणात माहिती अधिकार अधिनियमाचे अर्ज येतात त्यांच्याबाबत विशेष अधिकारी, कर्मचारी वर्गाने मून त्यांना योग्य ती साधनसामग्री व कार्यालयीन खर्चाकरिता आकस्मिकता निधी (Contingency Fund) देण्यात यावा.
- (७) आयोगामध्ये १३६ एवढी पदे असून त्यापैकी ४४ पदे रिक्त आहेत. सदर पदे भरण्यासाठी वेळोवेळी शासनाकडे पाठपुरावा करण्यात येत असला तरी अद्यापि पुरेसा कर्मचारी वर्ग दिलेला नाही. शासनाने रिक्त पदे त्वरित भरावी तसेच माहिती आयुक्तांचे एक पद रिक्त आहे ते त्वरित भरावे.

५.९ राज्य माहिती आयोगाच्या सन २०१४ च्या अहवालातील शिफारशी :-

सन २००६ पासून २०१३ पर्यंतच्या वार्षिक अहवालांत सुमारे ६० शिफारशी आयोगाने केल्या असून या सूचनांच्या अंमलबजावणीबाबत फारशी प्रगती शासनाकडून झालेली नाही. यास्तव, या अहवालात आणखी शिफारशी करण्याची आवश्यकता नाही. आयोग अशी अपेक्षा करीत आहे की, वरील सूचनांबाबत योग्य ती कार्यवाही शासनाकडून तातडीने करण्यात येईल.

५.१० राज्य माहिती आयोगाच्या सन २०१५ च्या अहवालातील शिफारशी :-

मागील वर्षाच्या अहवालात नमूद केल्याप्रमाणे चालू वर्षाच्या अहवालात देखील नवीन शिफारशी करण्याची आवश्यकता नाही. आयोग अशी अपेक्षा करीत आहे की, वरील सूचनांबाबत योग्य ती कार्यवाही शासनाकडून तातडीने करण्यात येईल.

५.११ राज्य माहिती आयोगाच्या सन २०१६ च्या अहवालातील शिफारशी :-

मागील वर्षाच्या अहवालात नमूद केल्याप्रमाणे चालू वर्षाच्या अहवालात देखील नवीन शिफारशी करण्याची आवश्यकता नाही. आयोग अशी अपेक्षा करीत आहे की, वरील सूचनांबाबत योग्य ती कार्यवाही शासनाकडून तातडीने करण्यात येईल.

५.१२ राज्य माहिती आयोगाच्या सन २०१७ च्या अहवालातील शिफारशी :

- (१) सर्व सार्वजनिक प्राधिकरणांनी/विभागांनी कलम ४ ची अंमलबजावणी गंभीरपणे करणे.
- (२) प्रशिक्षण कार्यक्रमांचे आयोजन करणे.
- (३) महाराष्ट्र सार्वजनिक अभिलेख अधिनियम, २००५ नुसार अभिलेख सूचिबद्ध करणे व संगणकीकरण करणे.
- (४) केंद्रीय माहिती अधिकार अधिनियम, २००५ च्या अंमलबजावणीबाबत शासनाचे निर्णय तसेच परिपत्रके ग्रामपातळीपर्यंत पोहोचतील याची खात्री करणे.
- (५) माहितीचा अधिकार अधिनियम, २००५ मधील तक्रार निर्णयाबाबत नियम तयार करणे.
- (६) नियमांची मानके कार्यालयाच्या दर्शनी भागात लावण्याबाबत निर्देश देणे.
- (७) दारिद्र्य रेषेखालील अर्जदारांना जास्तीत जास्त ५० पृष्ठांपर्यंतची माहिती विनामूल्य देण्याबाबत नियम करणे.
- (८) अर्जदाराने माहिती प्राप्त करण्यासाठी भरलेली रक्कम त्याच कामासाठी कशी वापरता येईल व ती वापरण्यासाठी कोणती कार्यपद्धती कार्यान्वित करता येईल, याचा शासन स्तरावर विचार करणे.
- (९) अभिलेख व्यवस्थापनाविषयी सर्व कार्यालये व कर्मचाऱ्यांमध्ये अनास्था दिसून येते. त्यामुळे माहिती देताना व तिचा शोध घेताना अडचणी निर्माण होऊन कर्मचाऱ्यांचा वेळ व श्रम माहिती शोधण्यात जातो. हे टाळण्यासाठी प्रत्येक कार्यालयाच्या अभिलेखाची तपासणी (Audit) अभिलेख संचालनालय, मुंबई यांच्या मार्फत करण्यास सक्ती करण्यात यावी.
- (१०) राज्य माहिती आयोगाची तीन अतिरिक्त खंडपीठे मुंबई, पुणे व औरंगाबाद येथे स्थापन करण्याबाबत लवकरात लवकर कार्यवाही करणे.
- (११) शासनाकडून मुख्यालय व बृहन्मुंबई खंडपीठ तसेच राज्यातील उर्वरित सर्व खंडपीठ याठिकाणी रिक्त असलेल्या जागांवर अधिकारी व कर्मचारी यांची नेमणूक करणे.
- (१२) यापूर्वीच्या अहवालातून राज्य माहिती आयोगाने केलेल्या ज्या शिफारशींवर अद्यापही शासनाकडून कार्यवाही करण्यात आलेली नाही, अशा सर्व शिफारशींवर कार्यवाही करणे.

५.१३ राज्य माहिती आयोगाच्या सन २०१८ च्या अहवालातील शिफारशी :

- (१) नागरिकांनी भरलेले शुल्क लेखा शिर्षाखाली जमा होते व ते काढता येत नसल्याने अनेक सार्वजनिक प्राधिकरणांना मात्र समस्यांना तोंड द्यावे लागते. यावर उपाय म्हणून जिल्हाधिकारी यांचे स्तरावर एक पी.एल.ए.अकाऊंट उघडून संपूर्ण जिल्ह्यातील जन माहिती अधिकारी यांचे कार्यालयातील अर्जदारांकडून जमा होणारी रक्कम या पी.एल.ए.अकाऊंटमध्ये जमा करावी व यातून जिल्हा अधिकारी यांनी काही विशिष्ट प्रकरणांमध्ये संबंधित सार्वजनिक प्राधिकरणांना निधी वाटप करण्याचे अधिकार देण्यात यावेत.
- (२) ज्या प्रकरणांमध्ये संबंधित सार्वजनिक प्राधिकरणाने माहितीचा अधिकार अधिनियमातील कलम -४ (१) (क) व (ख) चे पालन केलेले नाही त्या संबंधित कार्यालय प्रमुख यांना जबाबदार धरण्यात यावे.
- (३) अलीकडेच महाराष्ट्र राज्यात मोठ्या प्रमाणावर माहिती अधिकार अधिनियमाचे काम करीत असलेल्या कार्यकर्त्यांवर हल्ला झाले असून काहींचे खुन देखील करण्यात आलेले आहेत, ही बाब अतिशय गंभीर असून आयोगाने शासनाला (मुख्य सचिव, महाराष्ट्र शासन) (पोलीस महासंचालक, महाराष्ट्र राज्य) अशा प्रकरणात

त्वरित कार्यवाही करण्याचे प्रत्येक प्रकरणातील गुणवत्तेनुसार कार्यकर्त्यांना पोलीस संरक्षण देण्याबाबत गांभिर्याने कार्यवाही करणे आवश्यक आहे.

- (४) वेळोवेळी प्रशिक्षण कार्यक्रमांचे आयोजन करावे. असे असताना नवनवीन प्रशिक्षणाऱ्यांना प्रशिक्षणांचा लाभ देणे.
- (५) महाराष्ट्र सार्वजनिक अभिलेख अधिनियम, २००५ नुसार अभिलेख सूचिवद्ध करणे व संगणीकरण करणे.
- (६) केंद्रीय माहिती अधिकार अधिनियम, २००५ च्या अंमलबजावणीबाबत शासनाचे निर्णय तसेच परिपत्रके ग्रामपातळीपर्यंत पोहोचतील याची खात्री करणे. यासंदर्भातील सर्व शासन निर्णय / परिपत्रके यांचा सारसंग्रह शासनाने प्रकाशित करावा.
- (७) अभिलेख व्यवस्थापनाविषयी सर्व कार्यालये व कर्मचार्यांमध्ये अनास्था दिसून येते. त्यामुळे माहिती देताना व तिचा शोध घेताना अडचणी निर्माण होऊन कर्मचार्यांचा वेळ व श्रम माहिती शोधण्यात जातो. हे टाळण्यासाठी प्रत्येक कार्यालयाच्या अभिलेखाची तपासणी (Audit) अभिलेख संचालनालय, मुंबई यांच्या मार्फत करण्यास सक्ती करण्यात यावी.
- (८) राज्य माहिती आयोगाची तीन अतिरिक्त खंडपीठे मुंबई, पुणे व औरंगाबाद येथे स्थापन करण्याबाबत लवकरात लवकर कार्यवाही करणे.
- (९) शासनाकडून मुख्यालय व बृहन्मुंबई खंडपीठ तसेच राज्यातील उर्वरित सर्व खंडपीठ या ठिकाणी रिक्त असलेल्या जागांवर अधिकारी व कर्मचारी यांची नेमणूक करणे.
- (१०) यापूर्वीच्या अहवालातून राज्य माहिती आयोगाने केलेल्या ज्या शिफारशींवर अद्यापही शासनाकडून कार्यवाही करण्यात आलेली नाही, अशा सर्व शिफारशींवर कार्यवाही करणे.